

УДК 028.01(450)“14/15”

М. Б. Кушнарьюва, кандидат філософських наук, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, м. Київ

ВІД КОРИСТІ ДО ЗАДОВОЛЕННЯ: МОТИВАЦІЙНИЙ СПЕКТР ЧИТАЧІВ РАНЬОГО ІТАЛІЙСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Аналізується мотивація читача раннього італійського Ренесансу в її становленні та витоках, які простежуються в часи давньоримської античності та середньовіччя. На основі аналізу текстів давньоримських та середньовічних авторів висвітлюється розуміння ними книги як джерела користі для читача та специфіки розуміння користі від читання в часи, що передували Ренесансу. Особливу увагу приділено задоволенню як мотиву до читання, його формальній відсутності та виникненню в певні періоди, а також спробам кореляції користі та задоволення як мотивів читання в початковий період доби Ренесансу.

Ключові слова: *книга, читання, італійський Ренесанс, читацька мотивація, користь, задоволення.*

М. Б. Кушнарева, кандидат философских наук, Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского, г. Киев

ОТ ПОЛЬЗЫ К УДОВОЛЬСТВИЮ: МОТИВАЦИОННЫЙ СПЕКТР ЧИТАТЕЛЕЙ РАННЕГО ИТАЛЬЯНСКОГО РЕНЕССАНСА

Анализируется мотивация читателя раннего итальянского Ренессанса в ее становлении и истоках, которые прослеживаются в древнеримской античности и средневековье. На основании анализа текстов древнеримских и средневековых авторов освещается понимание ими книги как источника пользы для читателя и специфика понимания пользы чтения во времена, предшествовавшие Ренессансу. Особое внимание уделено удовольствию как мотиву чтения, его формальному отсутствию и появлению в определенные периоды, а также попыткам корреляции пользы и удовольствия как мотивов чтения в начальный период эпохи Ренессанса.

Ключевые слова: *книга, чтение, итальянский Ренессанс, читательская мотивация, польза, удовольствие.*

М. В. Kushnarova, Candidate of Philosophical Sciences, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv

FROM USEFULNESS TO PLEASURE: MOTIVATION SPECTRUM OF READERS OF EARLY ITALIAN RENAISSANCE

The paper contains an analysis of the reader motivation of Early Italian Renaissance, its sources and process of establishment, which could be traced in the Ancient Rome and Middle Ages. Based on the analysis of the texts of the Ancient Rome, Middle Ages and Renaissance authors, the author highlights the understanding of the book as a source of usefulness for the reader and specific features of understanding the usefulness of reading in the days preceding the Renaissance. Particular attention is paid to the pleasure of reading as a motive, its formal absence and presence in certain periods, as well as an attempt to correlate the benefits and enjoyment of reading as a motive in the early period of the Renaissance.

Keywords: *book, reading, Italian Renaissance, reading motivation, usefulness, pleasure.*

Постановка проблеми. Наше сьогодні є часом істотних змін у ставленні до знання, книг і самого читання. Періоди прискорених та глибоких змін зазвичай спонукають людей звертатися до історичного досвіду в пошуках можливих аналогій, моделей тощо. Оскільки внаслідок дії цілого комплексу культурних і соціальних причин саме в добу Ренесансу книга та, відповідно, читання як особлива культурна практика набувають важливого значення не тільки для окремих видатних особистостей, а й суспільства загалом (ренесансні процеси проявилися в Італії), особливо цікавою може бути спроба висвітлення зазначених питань на матеріалі саме раннього італійського Ренесансу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комунікативної функції книги спеціальної уваги дослідників не привертала. Згідно із зауваженням В. Маркової: «До ХХ ст. домінуюче місце в літературознавчих дослідженнях посідав автор <...>. Роль читача почала усвідомлюватися поступово <...>» (Маркова, 2010, с. 84). Певні цікаві думки подано в культурознавчих працях, що набули статусу класичних: Б. Андерсона, М. Маклюена, книгознавчих та бібліотечнознавчих студіях Л. Владімірова, Б. Володіна. Безпосередньо читач, особливості його потреб, мотивації, сприйняття, характерні для певного історичного етапу, стали об'єктом уваги Р. Шартъє, Е. Графтона, Ж. Амесс, хоча ці науковці здебільшого використовують матеріал інших країн (Франція, Англія) та пізніших часів (переважно ХVІ ст.). На особливу увагу заслуговує дослідження В. Маркової (2010), а його узагальненість уможлиблює подальшу деталізацію стосовно окремих історичних періодів чи явищ.

Тому **мета статті** — визначити зумовленість потреби в книзі та читанні, мотивацію читача доби раннього італійського Ренесансу, особливості її формування та зміни, які відбилися впродовж доби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що джерелом зразків для культуротворення Ренесансу була античність. Діячі Ренесансу намагалися наслідувати літературу античності, її скульптуру, архітектуру, передати дух та настрої. Італійські ренесансні гуманісти долучили до наукового та читацького обігу більшість відомих нині творів античних письменників і мислителів. Гуманісти щиро цікавилися не тільки творами, а й поглядами їхніх авторів.

Один з найулюбленіших діячами Ренесансу авторів Цицерон уважав, що книги є насамперед джерелом розуму, в одному з лис-

тів до Аттика він зазначав: «Після того, як Тиранніон упорядкував мої книги, мені здається, що моя оселя набула розуму» (СХІV, 8, 2) (Тертуллиан, 1994, с. 237).

Уважалось, що книги мали бути корисними, зокрема саме таку думку висловив Лукіан Самосатський (2001, с. 355): «Для людей освічених, щоб отримати користь, вистачило б змісту й сенсу написаного в книгах, без зовнішньої краси та розкошів їхнього видання». Користь, як і повага, є поняттям, яке в контексті питання, що розглядається, потребує конкретизації, але факт його застосування стосовно книги є важливим.

Стоїк Сенека користь від читання в певному розумінні протиставляв задоволенню, визнаючи користь важливішою: «Річ не в тому, чи їх [книг, — М. К.] багато, лише в тому, чи вони добрі. Читання, якщо воно продумане, є корисним, якщо безладне — *лише* [курсив мій, — М.К.] розважає» (XLV) (Сенека, 1999, с. 148). На думку Сенеки, користь для людини — це віднайдення істини, правди, тобто моральних орієнтирів, які читач, слідуючи за автором, може знайти в книгах. Саме так Сенека-автор прагнув бути сприйнятим читачем, тому закликав Луцілія читати його книжки «так, мовби я все ще шукаю правди, не знаходячи її, шукаю вперто й наполегливо» (XLV) (Сенека, 1999, с. 149).

Інакше розумів користь, яку може мати читання, справжній енциклопедист I ст. н. е. Пліній Старший. Для нього головною причиною й, відповідно, результатом читання було набуття відомостей, здобуття знань, власна обізнаність. Згідно зі спогадами його племінника та вихованця Плінія Молодшого, автор «Природничої історії» читав упродовж усього часу, що залишався в нього після виконання обов'язків за посадами, які він обіймав. Пліній Старший уважав, що «немає такої поганої книги, у якій не знайдеться нічого корисного» (III, 5, 10) (Пліній Младший, 1983, с. 46).

Натомість сам Пліній Молодший не вважав, говорячи про книги та читання, що користь та задоволення є непеєднуваними. Описуючи свою віллу Лаврентіум, він зауважує: «Поруч із цим кутом розташована кімната <...>. У її стіну вбудована, як буває в бібліотеках, шафа, що містить книги, які треба не прочитати, а читати й перечитувати» (II, 17, 8) (Пліній Младший, 1983, с. 36). «Читати й перечитувати» можна книги, які є постійно потрібними або такими, що містять необхідну інформацію, потребують певних зусиль читача, щоб збагнути їхній зміст та думку автора, книжки, зразкові за стилем, тому вважає їх зразком для письменника (можна припустити,

що це було особливо важливим для Плінія Молодшого, котрий принагідно займався літературною творчістю), є для читача джерелом задоволення.

Доба європейського середньовіччя суттєво підвищила статус книги, водночас змінивши й роль читання. Один з найшанованіших упродовж VII–XV ст. авторів Ісидор Севільський одну частину своєї праці «Етимологія», що мала для середньовіччя значення, яке мала «Природнича історія» Плінія Старшого для античності, назвав «Книги та церковні служби». Розпочинається ця частина розділом, що має назву «Старий та Новий Заповіти», відповідно, і далі йдеться саме про священні книги. Ісидор подумки отожднює книги, звичайні та священні, автори яких «записали для нашої освіти повчання для життя та зразки для віри» (VI, II, 50) (Isidore of Seville, 2006, p. 138).

Джерелом істини вважає книги один з найавторитетніших мислителів та письменників християнства Августин. Саме так, за допомогою книги, відбулося його пізнання сутності християнського віровчення: «Я хочу так довго утверджуватися на тому щаблі, на який поставили мене батьки, коли я був ще хлопчиною, доки не стала зрозумілою мені ясна правда, без жодної хмаринки. Але де ж шукати її? Коли шукати? Де ж шукати самих книг? Де й коли подбати про них? У кого їх узяти?» (VI, 18) (Аврелій, с. 98). Ідеться про пошук істини в розумінні Сенеки, але тепер це не просто моральні орієнтири, а вища істина віри, осягнення сутності буття в розумінні нової християнської доби. Єдина книга, що містить цю істину й може допомогти людині її збагнути, — це Святе Письмо: «Якщо ми не можемо збагнути правди чистим розумом, то наше безсилля потребує основи Святого Письма» (VI, 8) (Аврелій, с. 90). Без Святого Письма пізнання неможливе, оскільки виключно Письмо та інші згадані Ісидором священні книги були єдиним джерелом відомостей про віру та Христа; як пише Августин, «я тільки знав про нього з традиції Писань, що він їв і пив, спав і ходив, що він зазнавав радощів і смутку, провадив розмови» (VII, 25) (Аврелій, с. 122). Чіткіше окреслює таку позицію Тертуліан: «У нас немає потреби в цікавості після Христа, в пошуках істини після Євангелія. Віруючи їм, ми не хочемо нічому іншому вірити, думаємо навіть, що більше й вірити нема чому» (Тертуліан, 1994, с. 109). Отже, книги, насамперед священні, а потім й інші, у такий спосіб набувають статусу єдиного носія істини, тобто мудрості.

У ранньому середньовіччі користь не вважалася причиною читання книг: згідно з тодішніми уявленнями, головна користь для

християнина — це допомога в спасінні душі, а оскільки істина віри була найважливішою, відтак, істина ототожнювалась з поняттям користі.

Подальше посилення динамізму економічного, соціального життя, поступове змирення культурної сфери зумовило те, що основні світоглядні питання, які мали вирішувати тодішні люди, загалом не змінились, що й, наприклад, два століття тому, але вирішувати ці питання починали за допомогою іншого інструментарію. Зокрема францисканець Салімбене вставляє у своїй відомій «Хроніці» «Прекрасний та корисний трактат про презирство до мирського» в кращих традиціях християнської літератури, але вже згадуючи про Тиберія, Цезаря, Цицерона, Вергілія та Платона, переконує християнина звершувати «боговодні подвиги» (с. 368) (Салімбене де Адам, 2004, с. 409). Спасіння душі, у розумінні Салімбене, — річ не тільки прекрасна, а й корисна, і, вочевидь, у ті часи так уважав не тільки Салімбене.

Пошук інтелектуальної, тобто релігійної істини в книгах у XIII ст. був актуальним хіба що для мислителів на кшталт Фоми Аквінського або Бонавентури. Пересічних вірян більше цікавили конкретні поради та настанови щодо праведного життя, тобто в певному сенсі прикладний аспект християнського вчення, тому загалом можна погодитися з думкою Ж. Амесс про те, що у XII ст. «в книзі вже не шукають мудрості. Найпершою метою читача стає знання» (Амесс, 2008, с. 147); потреба в освяченій часом мудрості, що ґрунтується на християнських ідеях і цінностях, почала поступатися місцем практиці та вирішенню конкретних завдань сьогодення.

Тому не дивно, що під час визначення підстав для читання та потреби в ньому знову згадують користь, що набуває набагато ширшого значення, яке автори та читачі навіть не вважають за необхідне конкретизувати. Саме таке розуміння користі від книги подає ще наприкінці XIII ст. Брунетто Латині у вступі до свого «Il Tesoro» («Скарб»): «Як синьйор, котрий хоче накопичити речі найбільшої цінності не лише для власної насолоди, а й для посилення своєї влади та зміцнення своєї держави під час війни та під час миру, і тому намагається наповнити свою скарбницю якими тільки може найкоштовнішими й найдорогоціннішими скарбами відповідно до свого доброго наміру, так і цю книгу складено з мудрості (*compilato di sapienza*), на зразок твору, що містить стислі виписки з усіх філософів. Перша частина цього скарбу — як гроші, які витрачаються на потреби щоденного життя <...>. Друга частина — як дорогоцінне

каміння <...>. Третя частина — це справжнє золото» (Latini Brunetto, 1839, р. 3). «Скарб» Латині був, мабуть, останнім за часом виникнення прикладом характерних для середньовіччя компілятивних «сум», але в ньому увагу приділено переважно питанням, не пов'язаним із релігією.

На перший погляд, згадки про користь читання в наведених висловлюваннях авторів XIII–XIV ст. наближають їх до античних чи середньовічних зразків, але розуміння користі Латині пізнішими письменниками насправді відрізняється від попередніх: відсутні характерне для Сенеки моралізаторство або високий, пафосний пошук істини в стилі одкровення Августина. Домінуючим можна вважати таке розуміння користі, що постає зі згаданого вище тексту Салімбене, котрий пропонує використати певні загальнолюдські настанови для вирішення індивідуальних конкретних завдань. У Салімбене це завдання — спасіння душі, але взагалі впродовж доби, про яку йдеться, ці завдання могли бути різними, наприклад, людей цікавили відповіді на запитання: «Як досягти своєї цілі?», «Як реалізувати власне бажання, якщо на перший погляд це видається неможливо?», «Як поводитися з жінками (чоловіками)?», «Як завоювати (не втратити) кохання?» тощо. Саме таке розуміння користі від читання в узагальненому варіанті висловив на початку своєї «Книги про добрі звичаї» купець Паоло да Чертальдо, котрий мешкав у Флоренції в другій половині XIV ст.: «У цій книзі ми запишемо багато добрих прикладів, цікавих висловів та добрих повчань і тому, сину та брате мій, та дорогий мій друже, сусід чи товариш, чи той, хто читатиме цю книгу, слухай добре та обмірковуй те, що ти знайдеш у цій книзі, застосовуй в житті, і буде від того тобі багато добра та шани, як душі, так і тілу» (Certaldo Paolo da). Текст книги Чертальдо повністю відповідає цьому заклику: він подає загальні життєві настанови, а також надає поради щодо виховання дітей, стосунків з дружиною, здійснення далеких ділових подорожей, запобігання пожежі у власному будинку тощо.

Купця Чертальдо, котрий переймався виключно життєвими проблемами та ніколи не претендував на статус освіченої людини, наслідує відомий гуманіст та педагог П'єр Паоло Верджеріо, діяльність якого припала на першу половину XV ст., тобто майже за століття після Чертальдо. У своєму трактаті «Про благородні звичаї та вільні науки» він зазначає: «Наскільки поміркованішими завдяки повчанням авторів книг та прикладам, у них наведеним, можуть стати ті, хто присвячує себе діяльному життю» (Верджеріо, 1988, с. 88). Утім, великою мірою наведений вислів є наслідуванням Цицерона.

Сучасником Чертальдо та Верджеріо був Ченніно Ченніні, відомий нині усім, хто вивчає мистецтво Ренесансу та мистецтвознавство взагалі. На початку XV ст. він написав посібник для майстрів живопису, у вступі до якого Ченніні зазначає, що пише його «для користі, на благо та добробут тих, хто хотів би досягти успіху в згаданому мистецтві (живописі — М. К.)» (Cennini, 1859, p. 1).

Але в другій половині XIV ст. паралельно зі ствердженням читання як джерела користі виникає та набуває поширення інша тенденція — визнання задоволення підставою для читання.

Саме цей період (кінець XIII–XIV ст.) в Італії є часом становлення італійської художньої літератури. Деякі твори набували значної популярності, ставали загальновідомими, наприклад, це стосується збірки новел. У Пролозі до «Новелліно» (XIII ст.) невідомий автор зазначав: «Згадаємо тут про кілька квітів красномовства, відповіді ввічливі чи гострослівні, славетні подвиги, прекрасні зразки щедрості та кохання. Ті, хто поєднує шляхетність почуттів з кмітливістю, зможуть потім, коли це буде доречно, ці зразки наслідувати, тлумачити їх, переказувати й повідомляти для користі та задоволення тим, хто цих знань не має, але хотів би мати» (Новелліно, 1984, с. 5–6). Власне, тут мало не вперше поєднуються поняття користі та задоволення стосовно твору саме художньої літератури постсередньовічної доби. Цікаво, що майже такими самими словами формулює підставу для читання свого «Декамерона» Джованні Боккаччо: «Дами, котрі це прочитають, отримають задоволення від тих цікавих історій, про які тут ідеться, і зможуть знайти для себе корисну пораду: вони дізнаються, чого їм варто уникати, а чому слідувати» (Воссассіо, 1956, p. 3). Для тогочасних читачів користь була очевидною, оскільки середньовічна християнська література попри її інтелектуальну витонченість, не розповідала про людей як про носіїв різноманітних думок, емоцій, почуттів, а в новелах ішлося про живу людину з усіма її чеснотами та вадами, а також про те, «як воно в житті буває», формуючи в такий спосіб життєвий досвід.

Заслуговує на увагу те, що в наведених висловах користь і задоволення ототожнюються, але це є результатом тривалого процесу, суть якого окреслює Дж. Хейл: «Читання для діла стає читанням для задоволення» (Hale, 1965, с. 16).

Висновки. Отже, Ренесанс успадкував від давньоримської античності розуміння книг як джерела користі, але саме розуміння користі від читання в добу Ренесансу відрізнялося від давньоримського, переважно було конкретнішим та прикладним, практичнішим. Так само давньоримські автори вбачали в задоволенні ознаку

та результат читання, але Ренесанс приділяв цьому набагато більше уваги, істотно посиливши естетичний та гедоністичний аспекти ознайомлення читача з літературним твором.

Виокремлені особливості ставлення ренесансного читача до читання, відтак, і до книги, свідчать про подальшу індивідуалізацію, вибірковість, утвердження та поширення свідомого підходу до читання, а також істотне розширення мотиваційного спектра, що згодом сформувало новочасну модель спілкування читача та літературного твору.

Список посилань

- Аврелій, А. (1999). *Сповідь*. Ю. Мушак (Пер. з лат.). Київ: Основи.
- Амесс, Ж. (2008). Схоластическая модель чтения. *История чтения в западном мире от античности до наших дней*. Москва: Издательство ФАИР.
- Верджерио, П. П. (1988). О благородных нравах и свободных науках. *Итальянский гуманизм эпохи Возрождения* (Т. 2, с. 71–107). Саратов: Издательство Саратовского университета.
- Самосатский, Л. (2001). Неучу, который покупал много книг. *Сочинения* (Т. 2, с. 346–356). Санкт-Петербург: Алетейя.
- Маркова, В. (2010). *Книга в соціально-комунікативному просторі: минуле, сучасне, майбутнє*. Харків: ХДАК.
- Новеллино* (1984). Москва: Наука.
- Плиний Младший (1983). *Письма. Книги I–X*. Москва: Наука.
- Салимбене де Адам (2004). *Хроника*. Москва: РОССПЭН.
- Сенека Луций Анней. (1999). *Моральні листи до Луцілія*. Київ: Основи.
- Тертуллиан, К. С. Ф. (1994). О прескрипции [против] еретиков. *Избранные сочинения*. (с. 106–129). Москва: Прогресс-Культура.
- Цицерон, Марк Туллий. (1949). *Письма к Аттику, близким, брату Квинту, М. Бруту* (Т. 1). Москва – Ленинград: Издательство АН СССР.
- Vossaccio, G. (1956). *Decameron. A cura di V. Branca Torino UTET, Classici italiani*.
- Cennini, Cennino di Andrea (1859). *Il libro dell'arte o Trattato della pittura. A cura di G. e C. Milanese. Firenze: Felice le Monnier*.
- Certaldo Paolo da. Libro di buoni costumi. *Biblioteca Italiana*. Restaurato con <http://www.internetculturale.it/jmms/iccvviewer/iccu.jsp?id=oai%3Awww.bibliotecaitaliana.it%3A2%3ANT0001%3Abibit001248&mode=all&teca=BibIt>
- Isidore of Seville (2006). *The Etymologies*. Cambridge Univ. Press.
- Hale, J. (1965). *Renaissance*. N. Y., Time inc.
- Latini Brunetto (1839). *Il Tesoro volgarizzato da Bono Giamboni* (V. 1). Venezia.

References

- Aurelius Augustinus Hipponensis. Mushak Yu. (Trans.). (1999). *Confession*. Kyiv: Osnovy. [In Ukrainian].

- Amess, Zh. (2008). *Stochastic model of reading. The history of reading in the Western world from antiquity to our days.* (pp. 138–160). Moscow: «FAIR». [In Russian].
- Vergerio, Pietro Paolo (1988). *About noble manners and free sciences. Italian humanism of the Renaissance (Vol. 2, pp. 71-107).* Saratov: Publishing house of the Saratov University. [In Russian].
- Lucianus Samosatensis (2001). *To an illiterate, who bought a lot of books.* Works (T. 2, pp. 346–356). SPb: Aleteyya. [In Russian].
- Markova, V. (2010). *Book in social and communication space: past, present, future.* Kharkiv: KhDAK. [In Ukrainian].
- Novellino (1984). Moscow: Nauka. [In Russian].
- Gaius Plinius Caecilius (1983). *Letters. Books I — X.* Nauka. [In Russian].
- Salimbene di Adam (2004). *The Chronicle.* Moscow: ROSSPEN. [In Russian].
- Lucius Annaeus Sēnēca (1999). *Morals to Lucilium (Epistulae morales ad Lucilium).* Kyiv: Osnovy. [In Ukrainian].
- Tertullianus Quintus Septimius Florens (1994). *On the prescription of [against] heretics. Selected works.* (pp. 106–129). Moscow: Progress-Kultura. [In Russian].
- Cicero Marcus Tullius (1949). *Letters to Attica, relatives, brother Quintus, M. Brutus (Vol. 1).* Moscow-Leningrad: the USSR Academy of Sciences Publishing House. [In Russian].
- Boccaccio, G. (1956). *Decameron. A cura di V. Branca Torino UTET, Classici italiani.* [In Italian].
- Cennini, Cennino di Andrea (1859). *Il libro dell'arte o Trattato della pittura. A cura di G. e C. Milanese. Firenze: Felice le Monnier.* [In Italian].
- Certaldo Paolo da. Libro di buoni costumi. *Biblioteca Italiana.* Restaurato con <http://www.internetculturale.it/jmms/iccuviewer/iccu.jsp?id=oai%3Awww.bibliotecaitaliana.it%3A2%3ANT0001%3Abibit001248&mode=all&teca=Biblt> [In Italian].
- Isidore of Seville. (2006). *The Etymologies.* Cambridge Univ. Press. [In Italian].
- Hale, J. (1965). *Renaissance.* N. Y., Time inc. [In Italian].
- Latini Brunetto. (1839). *Il Tesoro volgarizzato da Bono Giamboni.* (V. 1). Venezia. [In Italian].

UDC 028.01(450)"14/15"

M. B. Kushnarova, Candidate of Philosophical Sciences, V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv

mkusznarova@yahoo.com

<http://orcid.org/0000-0003-3361-8838>

FROM USEFULNESS TO PLEASURE: MOTIVATION SPECTRUM OF READERS OF EARLY ITALIAN RENAISSANCE

The aim of paper is to present an analysis of the reader motivation of Early Italian Renaissance, its sources and the process of establishment, which could be traced in the Ancient Rome and Middle Ages.

Research methodology. The study is based on the analysis of the texts of the Ancient Rome, Middle Ages and Renaissance authors in the days preceding the Renaissance and early Renaissance, i.e. The comparative and historical methods were applied as the most appropriate.

Results. The author highlights the understanding of a book as a source of usefulness for the reader and specific features of understanding the usefulness of reading. Particular attention is paid to the pleasure of reading as a motive, its formal absence and presence in certain periods, as well as an attempt to correlate the benefits and enjoyment of reading as a motive in the early period of the Renaissance. The Ancient Rome authors considered a book as a source of knowledge and a mean to develop or to perfect one's mind and soul, as a source of usefulness in broad understanding. The Middle Ages writers considered books as one and the only source of Christian truth, so reading was regarded as the important mean to save one's soul, but in the late period certain kind of books gained more practical meaning as a manual called to help to master the craft. The Ancient Rome stated the pleasure as a motif for reading, but it was almost completely neglected in the Middle Ages. The pleasure of reading returned its status, but in the beginning of Renaissance it was closely correlated with usefulness.

Novelty. The attempt is made to present an analysis of changes in understanding usefulness of reading in pre-Renaissance time and to develop the status of pleasure as a result of reading in different periods.

The practical significance. The results could be applied in further study of some issues concerning reading motivation in historical past and at present.

Keywords: *book, reading, Italian Renaissance, reading motivation, usefulness, pleasure.*

Надійшла до редколегії 10.04.2017 р.